

Марксизм-ленинизмнің кеңірек университетіне чыгуа чегин алып турар. Бо чыдын оң нияти болган партия-ажыл-агый талашы-биле ийи факультетте 220 кижи өөренип турган. Чоокта чаа ону баштайгы улут болук — 75 кижя дооксан, олардан 27 кижя тергип демек-биле диплом алган.

Республикастун партия-организациянын секретары эш Маркин, колдз ажил-агый министринин бирги оралакчысы эш Лазоса, Кызыл хоор-кустунуң дарганын оралакчысы эш Попова болган окскалар-даа бичиги билини чедип алган. Университетте ажилдык эки түнделди болу-рунга башкылар составы кол ролду ойнаары баш-дигар, мынчанга бо айтыргыже улут кичээгенин салган турган чутаажок. Ачаа чыл чылдар дур-гузунда эртемниң кандидаттары Б. Бажутин, А. Ковалева, философия башкысы Е. Скрипов болган окскалар-даа башкылар келген, оларны дыңаңчы-лар улау-биле хүндүзээр.

Комсомолчуларын болган аныктыктар комму-нист буга кижизилери, оларның ортузунга по-литчылыкшык ажилы партия комитеттеринин кичээгенин төүтүп турган. Эртен өөредилге чыгында комсомол чырдымшыкынның четкини-ге 215 политболтумен, семинарларын органи-застан турган, анаа өөренип турганнар — 5 муң амы кижя. 4 муң хире кижя өөренип турган 118 политклубтарын база айтыр херек.

Сайгарыкта кылып көөргө, комсомолдуң поли-чирдымшыкында ажил элээн экижиз. ВЛКСМ-

нин чамалык комитеттери болган аге органи-зациялары бо талашы-биле черде улам тодаргай, боттут ажилдап турар болу берген. Кичээлдер кой-кой болгунерге, клубтарга организастиг, шынарлыг чоруп, колхозтарда, совхозтарда, бу-дургаларда, районнарда аныктыктарны амыдар-да-биле шуут холбалагы болулап турган.

Оң-биле кады партия болган комсомол поли-чирдымшыкын системанынгу улут четпестер база турганын демделээр херек. Политиктиг өөредилге-нин деңгээл болган калбарышкынны идеолоттуг ажилдык ол эң чутула кезең партия органи-зацияларын канчаар уауртуп турарында хамаар-жыр. Ынчаарга бо өөредилге чымынның түнел-деринде ап көөргө, республикада партиянын 338 аге организаацияларын үштүг бөрзүннен биче-ле кой кези коммунистерин өөредилгенин ду-гайында айтыргын партия хураалдарына чутаа-лажып көргөн, оларга-даа колдуула өөредилге-ниң организастиг айтыргыларын — школарын четчелештирерин, өөредилгенин түнелдерин чу-гаалажып тургулаан.

Чамалык политшколаларга, теоретиктиг семинар-ларга кичээлдер үстүп, харын чаматкыларын ийи-үш кичээлдер соонда-ла өөредилге окскап тургулаан. Чижээ, өөредилге чымынның эгизинде Тажу районуң «Совет Тыва» колхозуңуң Кок-Чары сут-баран фермазында тургускан эгэ поли-школа организастиг кичээл кылган соонда ажил-давайып барган. Уаут-Хем районуң Баян-Кол

суурга болган Шагаан-Арыг хоорайга политшко-ларын кичээлдер үстүп тургулаан. Оон тур-жук, СЭКП райкомунуң пропаганда болган агит-зация кичээлге өөредилге чымынның түнелдин чо-гуур өйүндө кылып шыдааган.

Партиянын чамалык организаациялары марксиз-м-ленинизм теорияны өөренип турар комму-нистерин өөредилгенин контролдарын кош-каткан турган. Оң түнелдинде чамалык коммуни-стер херек кырында өөренип тургулаан. Чижээ бо-дур: Бай-Тайга районда коммуна ажил-агый-лык аңаалыгы И. Очур ийи чыл дургузунда ду-дунуң алыс-теоретиктиг билин бейилеп өөрени-пиз. Коммунист К. Сонов СЭКП Кызыл хоорко-мунуң пропаганда болган агитация кичээлдин чо-рудап турганы теоретиктиг чутаалажышкын-карга үш катап барбаан.

Коммунистерин марксизм-ленинизм өөредилге-нин айтыргын чыл дургузунда СЭКП-ниң чалгыс-лаа райкомунуң пленумунга азы райпарткитиз-тиг хураалына чутаалажып көргөн дээрзин дем-делээр ужурут. Фактыларын көргүзүп тур-ганды алдында, партиянын аге организаацияларын секретаарышкын элээн кой кези мынчага чедир партия чырдымшыкынның тургузуун бол-ган бугу харын системаны эки бөлбөс база пар-тияны өөредилгенин өөредилге программасын шынары, методиказы-биле эки таныш эвес бо-луп турар. Өөредилге чымынның эгизинде Очур, Бий-Хем, Уаут-Хем райондарының хой политшкола-

ларында алыңаңчылар өөредилге программаларын болган өөредилге херектиг окска-даа чүдүлери албан турганы харын оң-биле тайылбырлап-тар-дыр, райкомдарың боттары чеже өөредил-ге ному, өөредилге херекселери херега дээрзин бөлбөс турган.

СЭКП-ниң чамалык райкомдарының подчир-дымшыкын бажынарны ажилдарында пропа-гандаст калдарын белекээр талашы-биле улут четпестер бар тургулаан. Райкомнарда эртерип турган пропагандист семинарларын хой ну-руузу методиктиг эвес, харын организастиг шы-нарыл болуп турар. Партияны чырдымшыкын каби-неттер партияны өөредилге эртем-методиктиг тоотер болуп ужурут турбуже, оларын чам-дымы чутула организастиг ажилдар кылыры-биле кызылдараттынмып турарлар.

Партияны пропагандалың эки дуржулгаларын өөренип көөр, түнээр болган негептеринин ай-тыргыларынче кичээлге ам-даа кошкак. СЭКП төгүтүзүң, философия болган политэкономи-ка талашы-биле чалгыс-лаа өөредилге номуң ты-лаа кырында паралл үндүрбөтүн улут четпес-чорук деп салаар херек. Ынчаарга партияны чырдымшыкын чаа системаның шыңаңаңылар бээр ам үш чыл чедип турар болгай. Бо талашы-биле Партияны чырдымшыкын бажымы болган оон үндүр-чер бурурут.

Тыва АССР-ниң ажилчы чоңары бугу совет улус-биле бир дөмөй, В. И. Ленинниң төртүтүгүн

хүндүдөн бээр 100 чыл оон төлөптинг уткуур дээр белекенип турар. СЭКП ТК-ниң бо чылгы ап-рель Пленуму нийтиде хөгжүдүлгениң амы ча-дазында партияның идеолоттуг ажилын улам күштөлдүрерин айтыргын окскалал демделээр, чуте дээрге социализм биле капитализмниң ара-зында идеолоттуг демисе онза чидилгенип турар болгай.

Мынчанга партиянын бугу организаациялары партия чырдымшыкын чаа өөредилге чымын-га ылаалалдыг белекелди кылар, коммунистер-ниң өөредилгенин холбаштыр ылаңгыа бо чы-мын аге политшколалар дооксанарың оон ыдай-гы өөредилгенин дугайында тодаргай шийт-пирин үндүрүп ужурут. Чаа өөредилге чымын-га белекелге Уаут Октябрының 50 чыл оон-биле холбаштыр партиянын документаларын өөренип, моюн соңгаар-даа партия организаацияларын эң чутула соруагазы болуп артар, а СЭКП-ниң төв-гузун, марксизм-ленинизмниң теоретиктиг салгаан коммунисттиг тургузуушкунуң амы удегит прак-тиказы-биле ханы холбалажы кылар өөренип партияны өөредилгеге эң-не чутула болган кол чүдө болур дээрзин барымдаалаар апар бис. Партияны өөредилгениң бугу ажилы харын-на бо улаанчымын-биле чорутунар кыдыр ажилдар ужурут бис.

Шудургу ишчи

«Уаут-Хая» совхозтун Арыг-Бажы салбырында эмнеге пунктузунуң эргелекчи, мында партия аге организаациянын секретары Алыг-Тулун Еванович Биче-оол 1948 чылда Кы-зылдың мелниина училищени дооксан. Очур районуң Чаа-Суурга эмнеге пунктузунга ажилдай берген. Эш Биче-оол өз харымысалгыч ажилга ам чээрби чыл иштинде эки эмчи дитип, үтүктөл чок мактадып ажилдап келген.

1952 чылдың август айда Уаут-Хем району ажилдары-биле келген. Баштай Эдил-Хемге, оң соонда Чодураага, Ха-йраканга, Кожайга, Кок-Чыраага эмнеге пунктуларын эрге-лектидеп ажилдап чораз. 1965 чылдың сентябрь айлан эгелдеш, ам бүгүнге чедир «Уаут-Хая» совхозтун Арыг-Бажы салбырында эмнеге пунктузунуң эргелекчинде ажилдап турар.

Кижилерин кады дээр шудургу туржуп, азырк кижилерин эгип-ээдек, кичээлгейл хүлээп ап, шыдар шаа-биле ол дуулап келген. 1967 юбилейин чылда СЭКП-ниң кежи-гүнгүнө ону хүлээп алган. Ол дээрге эш Биче-оол канчаар-ла аажок улут өөрүшкү болуп, ону улам-на тей-эйт кирип, чалгындандырмыпкан.

Эш Биче-оол муниакчы агитатор болган лектор. Оон өз ажилы дээр районуң «Билиг» кинилегинин организаация-зында бо артын чазып эртерип бараан-биле шаптанган. Амгы үеде эмнеге пунктузунуң кышка улур белекенип дуржулгалыг эңи болуңуң кызыккан организаация болган белек негелдиг чоруу-биле барык-ла бүрүн доостурт алган. Эш Биче-оолду чоокта чаа салбырда партия аге органи-зациянын секретарына коммунистер сонгуп алган. Ам ол болуңуң ол ажилы-биле кады партия аге организаация секрета-ры хүдээлгенин кайызында-даа четтип, коммунистерни бекит идегенин төлөптин күөсөдүп турар.

О. ТАБАА.

Бо хүннерде Чөөн-Хемчик районда Ленин атыг колхозтун хой кыргымыр пункту-зунда ажил түтүктөөн. Хойларын дүргөн, оңи шынарыг кыргымыр дээр чарыш кыргымырларын ортузунда албарган. Чарышты тилекчилеринге эртерип белектерни беш хонга-ла тыппып, мактап ту-

рар. Дуржулгалыг кыргымыр Ондар Ман-дары эки кыргымырларын бирээп. Сөлдүг түнелде ону мактаан. Хүнде-ле 22—25 хойларын кыргып турар.

Чурунта: Ондар Мандары кыргыян хой-нуң дүгүн үчүткөкө хүдээлп берип тур.

Фото А. ПОНОМАРЕВУУ.

Семинар болгаш оң түннели

Совет Эвилелиниң Коммунист партиянын XXIII съездининг бол-гаш Пленумдарынын шийтпирлерин амыдарла чедиптининг боттанды-рынга, партия аге организаацияларын боттарының болгаш үстүкү органи-зацияны үндүргөн доктала шийтпирлерин ажил-херекке боттандырынга партия райкомдарының инструкторларын ролу биче эвес дээрзин кы-та-даа билингир. Инструктор дээр партия аге организаацияларын секрета-рыларын болгаш партия бөлүктөрүнүн удурутчуларын эң чоок дуулакчысы, сүмелекчи болуп.

Бир-тээ партия организаацияларын секретаарында инструктор кижя дуза чедирп, партиянын ажилын чаа ага-методтары, партия кижя гүннери-биле хой-ниини организаацияларын болгаш кечигин эвестер-биле аразында харылазаны бижылап, үндүргөн доктала шийтпирлерин амыл-ралга боттандырынын арга-хевирин сүмелеп, чов-биле ажилдар чүве болгонда, инструктор кижя болуңуң арга мергежили хүн келген тудум бе-диким, мергежер ужурут. Олар боттарынын партияны ажилга мергежи-лин хүн бүрүнүң солун, сеткүзүлгөн болган партиянын окска-даа парала-дарылаан белекел ал турарлар.

Инструкторларын билип болган мергежили билилдерин база бир чутула аргам оларын семинарларын эртерип, ону эки белекээр, белек деңгээлге организаастары болур. Харын моюн ужурула чоокта Кызылга бо-луп эртен семинарлар СЭКП Кызыл хоорай комитетинин болган партия райкомдарының организастиг килдистеринин инструкторлар биче эвес ажилыг чүдүлери билип алганар.

Семинарны бирги хүнүнде инструкторларын мурунуга «Билиг» кини-лелин республика организаациянын баштаар чорың харымысалгыч секрета-ры эш А. Поляков делегит байдалын дугайында лекция номчоган. Ол мышка Кызыл хоорайны улусуңу контрол комитетинин даргасы эш И. Илин контролларын ажилын дугайы, оларын ажилын партия организаацияларын удурут турарында чедиптинерин болгаш чет-пестерин демделеп, моюн соңгаары сорулгаларын чутулаан. Ола-ла хүн семинарны кижжикчилер партия обкомунуң партияны организастиг ажилдар килдистерин эргелекчи Г. Ивановтун болган комсомол обкомунуң секретары эш А. Бакулинин илеткелдеринде дыка ажилыг чүдүлери билип алган.

Семинарны ийги хүнүнде Хоу-Аксиниң тудуңга эскүрсүзүл, өзүп орар чаа комбинаттын тудуу-биле танышкан. Ында парток секретары эш В. Сувор болган кижжигер Д. Бузур-оол олар семинарны кижжикчилеринге бугурулде ажилдап турар коммунистерин ажил-херектерин болган пар-комунуң борузунуң бригадаларда аге организаацияларын ажилын болган комбинаттын моюн соңгаар перспективтиг хөгжүдүлгенин дугайын чутаа-лаан болган салган айтыргыларга долу харынын бергенер.

Семинарны соолгу хүнүнде партия обкомунуң пропаганда болган агитаци-он шийдизин эргелекчи эш Г. Ширин амы үеде идеология ажилын партия ажилында кол чери эгелп турарын оңаал демделешкан, инструкторларын хүн бүрүнүң ажилыга бо талашы-биле улут кичээлге ажилдап турар болган. Ол мышка семинарда СЭКП обкомунуң ажил-дакчылары эштер М. Павлов, А. Зайцева болган окскалар-даа партия рай-комдарының инструкторларын ажилында чедиптинерин болган чет-пестерин айтыпшыан, боттарының бо талашы-биле ажилыг сүмелери бер-генер.

Инструкторлар боттарынын аразында дуржулгалын база солдункаан, Бий-Хем партия райкомунуң инструктор эш Лебедев партия аге органи-зацияларын болган райкомунуң борузунуң үндүргөн шийтпирлерин амы-ларга боттандырынын организаастал турарын дугайында, СЭКП Кызыл хоорайны инструктор эш Костарева партия аге организаацияларын өтөт-сонгудалыг хураалдарында коммунистерин шүтүчүлүдөй са-нааларын канчаар боттандырып турарын дугайында, Чөөн-Хемчиктин партия райкомунуң инструктор Хертек чакыс хоу ажилын үеинде тургускан партия бөлүктөрүнүн ажилын дугайында боттарының дур-жулгалын өөрүңе чутулаанар. Семинарны кижжикчилер оон элээн ажилыг чүдүлери билип алган.

Семинарда келсе чогуур 30 кижиде 18-и киришкен. Олардан безин бир кижя 3 дугар хүнүндө, ийи кижя 2-ги хүнүндө келгилээр. СЭКП Кал-Хем райкомунуң 3 инструкторларын чалгыс-лаа келбиз. Өвүрдө 2 кижжиктин база чалгыс-лаа келбиз. Уаут-Хемден 3 кижжиктин чутула чалгыс келген. Мындай аныктыг чымыда семинарны организаацияларын-даа, кижжикчи-лерин-даа сеткини комундаканы чутаажок.

Д. МОНГУШ.

Чаа система боттанышкында

СЭКП ТК-ның сентябрь (1965 чыл) Пленуму социалист бугуру-чыг планнаашкынны болган эко-номиктиг идиг берилишкенин чаа системаны боттандырынын кай-гамчык улут экономиктиг чазартыла-жыныг эгезин салган.

Ол системаның кол сорулгалы бо-за чуртуту экономиказын удурутун экижилери, бугурулгелерин ажил-агый иделгенин көдүрер, бугу-рулгенин экономиктиг идиг берили-шини күштөлдүрер, бугурулге кол-лективниң материалдыг сонугура-лар оларын куш-ажиын барымда-лап белидери болур.

Моон түнелдинде материалдыг шаңдал-макталды үндүзүн — орун-галын ролу эер. Моон мурунда бугурулге ажилыга үнелел бээр кол көргүзүп — нийти продукцияны хемчээл болган бараанын продук-цияны бот-үнесип кичигеткендеп алып камнала турган болгай. Ын-чалда-даа ол өйгүтүлгөр бугурулге-нин ажил-агый болган сан-хөө талашы-биле ажил-чорудулганын эгэ-лүт түнелдерин долу хемчээл-биле көргүсөйин турган. Бугурулгелер планын оңаалдарын канчап-чоол-ла күөсөдир дээр улае ажил-агый-нын хереталгени болган чоңунуң негелдизин дүтүшкө кыдыгыларын хой-ну кылып, оон-биле куруенин эрге-ажыныга карыдаларын таварышты-ра бээр турган. Чамалык бугурулге-лерге саартымаал, продукцияны мойнели бээр чыдагалы-даа ол.

Планнаашкын болган ажилыг идиг берилишкенин чаа си-стеманын үнелдеп продукцияны саарып, сайгарының хемчээл, орун-галын ролу белидир. Ол болза соци-алист бугурулгени хөгжүдүрерин

ОРУЛГА—ЧУГУЛА КӨРГҮЗҮГ

Барааның бугу продукцияны бот-үнесип планда көрдүгенин уду-11000 рубльге чигеткен. Ол-да квалиталды дургузунда ажилчынар-га, албан-хаакчыларга болган иже-нер-техниктиг ажилдакчыларга материалдыг шаңдал-мактал тыппер фондуга 20700 рубльди, социал-культура болган чурталга туулуш-кунууң фондузунга 3900 рубльди, бугурулгени хөгжүдүрерин фондузун-га 6600 рубльди үзүп, тургускан.

Чаа эу-биле ажилдап эгелдеш-кенип баштайгы квалиталды чедип алыңган чедиптинер бисти өөр-түп турар. Ийги квалиталды көргү-зүлгери база эки. Чижээ, нийти про-дукцияны сайгарып 102,7 хуу болган. Кол көргүзүп — орулга алы-рынын планы 167 хуу болган — чаа системаның ажилыг херекчи-лен турар.

Уаут-Хем ыш ажил-агый чери чуртунуң мый белекээр бугурулге-лерин муниакчы дуржулгалын кич-чээлгейл өөренип, оларын үле-гери элерип турган, эки түнелдерге четкен. Белик шынарым продукция-ны бугурур дээр бугу уластотарда ажилчыларын болган мастерлер-нин харымысалгы болган материал-дыг сонугурамы улааткан. Бугуруп турар продукция хереклекчилерин негелдизин дүтүп турарында ону сайгарып дүгүдөзүн.

Бараанын мый белекээр участо-гу кышкы үеде саа шарымы аргамы Тывада бир-ле дугар эгелдеш бол-ган бирги кварталда 5 муң кубометр туугу ажиын сал кылдыр даган. Ол

ал тудар болза бимделке хуу төлөр апар.

Уластотарын болган херектер ажилыг ажилдарынын талашы-биле кулазыларын база четпес өө-ренип көөрүп турар. Ыш дилдир пех-те болган уластотарда малаан-нерин анаа турар, ажилчыларын ажилыг үзүп чоруу ам-аа бар. Калбак херектелген мебель кыл-гылдарын шынары багай болуп иже-ктер бар. Мый айла элээн хой ме-белди күрүне инспекцияны брак-таан. Шынары багай болган кыл-гылдарын бугурулгү кижилерин ажилыг төлөвиринде ашканы тыртып, эткен.

Ыш дилдирчилер болган бе-леткелчилер база мебель кылгыч-лары улус ажил-агыйга бээр про-дукцияны шынары экижилер талашы-биле сорулгаларын боттанды-рынга туртуттар. Уаут-Хем ыш ажил-агый черинин коллектив Совет куруенин үнелдизинде В. И. Ленинниң төртүтүгенинде бээр 100 чыл бугурулгеге төлөптинг ужуражы-ры боттарында бекиткен хулаа-лаларын алган. Ону эуугар, беш чыл иштинде планда ажил 200 муң рубльди нийти продукцияны бээр, туугу материалдар сөөртүп планын 1970 чылдың декабрь 10-да күөсө-дир, планда ажил 8 муң кубометр дилиг материалын. 10 муң кубометр чүтүкү бээр болган бот-үне-ин 1,3 хуу чигедир, күш-ажыл-дын бугурулгүчүлүгү 3 хууга белидир апар. Бо сорулгалар чедиптинер.

О. МОНГУШ.

Уаут-Хем ыш ажил-агый черинин улут бугуалтери.

лаштыкыла

Тайбының эрге-ажыктарына

ЛОНДОН. (СЭТА). Англия-нын бугу солунары ядролу-чепекти негептерес дугайында Керзеге ат салгыны, а ол мышка чепселенишкенин эң-дере бугуруни окскалар болган чепселенишкенин дүжү-р талашы-биле сонгаарлат-тымас чамалык хемчеглерин дугайында СССР-ниң чазаның меморандумунда чаа саналар-ны калба-лаа тайылбырла-турар. Солунар бо тема талашы-биле реакция чүдүлери болган тайылбырларын паралл, Совет чазактын меморандумунда айткан кол болгаларын тодаргай тайылбырлап турар.

Совет Эвилелиниң саналдарын хүлээп алып чүве болза, коргудушкунуң аажок аар үргүзгөндө кижжик төлөгетенин адырып алып болган аажок хой кулазыларын тургузуку күш-ажыгы хандарын бээр арга-ны бээр ийик деп, «Морнинг-стар» солун бижиз. Совет меморандуму ядролу-чепекти негептерес дугайында Керзеге ат салган соонда чепсел-енишкенин дүжүр талашы-биле бугурун лаара туткан чаа хемчег-тир деп, «Файнэйн-таймс» солун демделгиз.

«Дейл миррор» солун ядролу-чепекти бугу хевирлерин узууткаарына бурунгар улут базым кылдыр керзенин көрүп, чепселенишкенин бугу дүжүр дугайында чутаала-жышкыннарга чаа чутула үе-ни ажиттылган дугайын бижиз. «Гардиан» солун СЭТА-ның дамчыды бергенин буу-лаар Совет чазактын меморандумун тодаргай долчулду-рун бугурун паралл үндүргөн.

БЕРЛИН. (СЭТА). Ядролу-чепекти негептерес дугайында Керзеге ат салгыны, чепсел-енишкенин эңдере бугуруни окскалар болган чепселенишкенин дүжүр талашы-биле сонгаарлаттымас чамалык хемчеглерин дугайында СССР-ниң чазанын меморандуму ГДР-ниң солунарының кол те-мазы болуп берген. Солунар керзеге ат салыр үеинде СССР-ниң Министрлер Чөүлө-линиң Даргасы А. Н. Косыгиниң чутааны болган меморандумун дүжүр бугурун паралл үндүргөн.

«Нобес дойчланд» солун ядролу-чепекти негептерес дугайында Керзеге ат салгыны тайыны дугайында Керзеге Москвага ат салган дугайында бирги арына-ларга тодаргай дийнаткан. Керзеге ат салгып турда СССР-ниң Министрлер Чөүлө-линиң Даргасы А. Н. Косыгиниң чутааны солунар тайылбыр-лаан, Моон-биле кады солун-гар чепселенишкенин эңдере бугуруни окскалар болган чепселенишкенин дүжүр талашы-биле Совет чазактын меморандумунуң кол чүдүлери тускайлап демделгиз.

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Иран парламта ядролу-чепекти негептерес дугайында Керзеге ат салган дугайында дийнадыкта кол кичээлгенин көрүдүргөн. Бирги арынарыга солунар керзеге ат салыр үеинде СССР-ниң Министрлер Чөүлө-линиң Даргасы А. Н. Косыгиниң чутааны тайылбырлап, чепселенишкенин эңдере бугу-дүрери окскалар болган чепселенишкенин дүжүр талашы-биле сонгаарлаттымас чамалык хемчеглерин дугайында СССР-ниң чазанын меморандумун 9 чүдүлери паралл.

«А. Н. Косыгин ядролу-чепекти негептерес дугайында керзеге ат салгыныга байыр чигерип болган ядролу-чепекти бугу хевирлерин хоруу-ру кириштирбишкан, чепсел-енишкенин дүжүр талашы-биле улам ийиңи базымарже кыгырарына ол тааварылаан ажилдап» деп, «Техран Дижор-ни» солун демделгиз.

«Ядролу-чепекти негептерес дугайында Керзеге ат сал-гыны тайыгга ажитыг улут чедиптинер болур» дугайында СССР-ниң Министрлер Чөүлө-линиң Дарганың сөстөрүн «Седас мардон» солун бижиз. Ол солун база «Мирде моба-ре» солун Москвага, Лондо-га болган Вашингтонга Керзеге ат салган дугайында дийна-дыларын нийти долчуланы база паралл.

(СЭТА).

Национал хуралда сонгудула соонда

ПАРИЖ. СЭТА-ның корреспонденттери А. Красков биле Ю. Пономаревтун дамчытка-ны:

Францияның Национал ху-ра-лына сонгудулаң бадмаш-кымынның ийги ээлчээнин түн-нелдерин чараан.

«Бешки республиканын кам-галаар демократтарын» Эн-гел-лея дээр башкарчыны партия ол сонгудулаң мурунда бо-лунга чок турган бадмаш-кымын туртутт хой нуруу-зуң чаа чымын Национал ху-ра-лыга алган.

Сонгудула мурунук кампа-ниязынның үнелде башкарчыны партия сонгучуларын улаан-бодалын төлөвирин-биле болу-нуң хемчээленин талашы-биле коозлобон кампанияны калбар-тып, чоон күштер, хамчыкты мурунда Франциянын комму-нист партиясы, республика-ны эрге корум-хурунга халлап тур дээр коозун шуугаанын негептерес.

Чаа сонгудула Национал ху-раалдык партияны составы чуртта күштерин боттут дең-гизгүрүн шы илереткенин кан-ча-лаа ол эвес. Францияда күштүг сонгудула системасы де-путаттар маддаттарын чедип кире кулазы алып артын ка-жаа коозлуканыга берген. Ын-чаларга сонгудулаң баштайгы ээлчээнде сонгучуларын чут-ле 43 хууу чааа коозлуканы дээр бадмашкымын берген, а берген бадмашкымын ний-ти сайманың 40 хуууу алган чоон партиялар Национал ху-

раалда депутат олуттарын чут-ле 20 хуууу алган.

Францияның Коммунист партиясы чоон оппозицияны кол партиясы болуп артыкын сонгудула коргускан. Сонгуду-лаң бирги ээлчээнде оон кам-дидары дээр беш фракци-тун бирээ-ле бадмашкан. Ба-дмашкымынның ийги ээлчээнде ол-ла сонгучулар Коммунист партиянын, демократтиг болган социалист чоон күш-тер федерациянын кады деп-штинкени чоон оппозицияны чалгыс аай кандидаттары дээр бадмашкымын берген.

Чуртта амыг политиктиг бай-далдыг характерлг шынары болза, бо чылдың майда чылгир кризист болорган тодаргай айтыргыларын чалгыс-лаа таарыштыр шийтпирленишкени-биле болур. Ол дугайын са-гымдырбишкан, «Юманитэ» со-лунуң муруну чутуңде де-мелдизин болза, чүдүтүп эконо-миктиг байдалында окскалар-лер чок, 500 муң ажил чоктар ажил чок артык, университет-тер реформаны чоруларын ба-за-ла малаашканын. Эрге-чыгы-рул оң ч

АДЖАРИЯНЫҢ ЧЕЧЕКТЕЛГЕН УРАН ЧҮҮЛҮ

Өңүктөргөнүн сөнү

Төөгө ады-сураа алмайын чорай тарап. Тыва ак-туну республикаларын тал-түзүлгөнү алап келер хей-мөз дүңүмз аларында чор-гаарамас арга чок. Чангыс айнып дүргүндө безин якут-тар, хакастар, аджарлар, би-рээни атып чыдыра, а би-рээни дүңү чыдыра дээрге дегенция национал политика-нын тилектегинин бадыткалы болур-дур.

Эңир турлаа мөңгүн баштыг Кавказ дагыларын эзэ, чур-туустан субтропиктик булу-пунда чурттап турар аджар өң-үктөр Азия дилтич чүрээ Са-ян дагыларын ажыр моорлоп келгени аажок өөрүнчүг. Ийи кийинчи ады ыра-даа бол чоошудайыр, ийи дагыны бажы чоо-даа бол дээшпес— деп, тыва улустун үлөгөр до-маан бистиң өңүктөргөнү ба-дыткап турар-дыр...

Ак-көк маңкыткан бүткөн кө-жөгө, арависты түр кааа дү-дүл-дүл-дүл, ала-чайгаар ажы-таткан. Сиена кыргында өөр-үшүктүгү маңкыткан чаларат-кы, өңүктөргөнү шолбан шы-каш, өңүктөргөнү, өрү хүн дө хүлүмзүрү көрүктөргөнү ки-жээлгени хаара туткан, Залда чоң болгаш, сиенада артистер-

ниң аразында сагым-сеткили содуларын минутагынын ме-дээлине болгаш дүңүзү бол-ган композитор Ш. Милорава-ниң «Менделейди ыры-биле» Аджар АССР-ниң алдарлыг ар-тизи Илья Каламалазениң кир-жилгези-биле нинтиңиң ыры бөлүтү, танымчалар концерти амыткан. Улаштыр «Перхули» деп таныш болгаш «Картули» деп дуэтти Аджар АССР-ниң алдарлыг артистери Манана Дездежа болгаш Нодар Де-вадзе оларның киржилгези-биле хойден күстөкениң кө-рүктөргөнү дилиттиг адым час-кашкыны-биле өөрүп четтирге-ниң илереткенер.

Концерттиң композициялыг тургузуу эгизден төңүзүгө чедир нинти коллективтиң ку-жү-биле, күстөкени-биле доос-тур. Көрүктөргөнү бараан бооп келген аалчыларынстың ажи-лында өң-не онзагай чүл ни-тинтиң күжүн чангыс үгжө моонип, оң күстөкенин беким мергезилге тургусканы. Ол шыкаш күстөкенин бүрүзү ка-рактары-биле дилиткан, каракта-

ры-биле харымал, нинти ан-самбляны аразында чөөлү-кээ, уян дээштик, ол чоңуң амдырал-чуртталганы, ажи-лини, аажы-чаңы, алгыш-йө-рээни, сос-домаан кижжи билер шыкаш утап билеп адым ар-ганы берип турар. Өңүктөргөнү программасы деген болгаш те-матиказы хой кызы, ол хире-зинде көрүктөргөнү чангыс ном номчаан шыкаш сагымдырар, ол дээрге эгизден сөөлүгө чедир чоорту көдүрүшкүнүгү, чөө-лөшкө.

Эргим өңүктөргөнү күстө-де-зинге «Тбилис дугайында ыры», дегейде алдаржаан «Сулико», «Лазури» деп таныш, грузин улустун классиктиг аял-галарынның бирээни, фольклор чогаалының үлдүзүнүн бирээ-ни болур шоогуз ырызы «Дели-о-доло», остиң улустун танымчы, «Көңө-бугалар, ужу-тунар» деп И. Дунаевскийниң ырымы, украин улустун ырымы «Бандура» болгаш хойчуң ба-йырлап танымчы «Чарыш» болгаш оон-даа өскө хой-хөй танымчалар, ырларын эң-не беким профессионалдыг күс-сө-

лиглер-биле көрүктөргөнү ба-раалгакан, чоң дилиттиг адым часкашкыны-биле кезжэ дүргүндө шаңнаан.

Хой үнерден тургустунган ырларын унгылым, мөңгүн баштыг Кавказ дагыларын, а-жык өңүктү кара далайын, Ге-рек хемин күчүгүз ужаларын болгаш оң кижилериниң күш-ажылы, күзели, хүн бүрү өзүп-орар өөрүшкү-маңкыткан өвүр-хейрин дилит-чүрүк кө-ргөзгө кылдыр сагымдыр күс-сө-дир дээрге уран чүлүдү бек-ик негиздегенин дүүшкөн мер-гезилди бадыткап турары ол,

Чагытай хөлдүң дегеминде, чачык аяк хөмүлдө, чыгыт, чымчак агаар-бөдүлүгүз булу-нарда ужул келген, чалгыны-рын күштелдирип, каа ужу-дүшкүчкө бекиткенен куулар дег, анык аджар кыстар сиена-га көстүп кээр, оларнын чал-гыттар шыкаш чараш холдары, оттуг шолбан карактары олур-ган көрүктөргөнү сеткили кы-дан таныштыдырар. Оларнын а-ра-зында дагы эңир дег сыйналыг, казыргы дег эргиништелген ад-

жар оолдар көстүп кээр, баш-тайгы минутада карактар хай-гаарып четкилгени баар.

Уян үнер дөрт үгжө ырай бээрде Улуг-Хемин айлаң куш-тары дег, төрөөн Тывамын ыр-лары шыкаш сагымдырды. Ол ырларын уян, дегем, өтүт, хостуну сактырымга Саянда Кавказда хостуг дымчалып тур-ган шыкаш сагымдырды. Бир үнү, бир үн солуп, сарынал-чаа, уяны, дүргөн темяден оо-жумнап, оожумдан дүргөдөп, беким үндөн чавып, чавыс үн-

ден бедип кээрде күстөкенин-лерин уран-шөргөн, арым магалыг.

Чонга бараан болган арти-стерниң аразында шыгаларгай талантлыгылар: Грузин ССР-ниң алдарлыг артистери Фат-ма Кабаладзе, Нодар Девадзе болгаш Аджар АССР-ниң ал-дарлыг артистери: Манана Дездежа, Нодар Девадзе, Илья Каламалазе, Витольд Мартен, Лейла Ворулашвили, Вахтанг Ингорика, Гугули Га-

бисония, Георгий Егудидзе, Александр Шагалде, Павел Мовсесиян, Мама Тевдоридзе, Зураб Заркуа болгаш Бухаре-стиге болган Бүгү-делегей фе-стивалының лауреады Гиви Чи-чуа болгаш өскөлдөр да уран чүлүдү улуз өөрүшкүзүн соң-ненин чоң сеткилин хан-ымзыдан байырамы адым час-кашкыны-биле хүлээп алган.

И. КОМБУ, хөгжүм-ши театрының ре-жиссеру.

Найыралды ыражыылы

Бистиң ансамбль 47 чыл бурунгаар тургустунган бол-ган Каа-Хем биле Бий-Хем-ниң каттышкан бедиринде Азияның төвүгө бир-де ду-гаар келген.

Сибириниң улуз хем—Ени-сейиниң эргинге чедип келгеш, «Азияның төвү» деп турс-каалды көрүп турарга, төрөөн Батун хоораймы дыка-ла ырак шыкаш сагымдырдыр, ынчалза-даа акы-дуңмалыкты чоруг, бистиң улустарыстың

аразында быжыг найырал ол ыражыыды караам огутга че-дир чөөкшүлүдүп келген.

Бистиң концертниң анаа-ла көргүзүшкүн болуп арткан, ол — тыва болгаш грузин улустарнын найыралынын, уран чүлүгүн кезелери бо-луп эрткен.

Уран ырылар кутулуп тур-гун, чалгыны дег танымчал дзырткайнып, улустарнын найыралынын спутниктери болуп!

Өөрүшкүлүг болгаш чыгыт хүлээп алышкын дээш чет-тирдис өңүктөр, бөдүлүстүн уран чүлүгүс-биле акы-дуң-ма улуска — өңүктөргөнү улус-ка аян тутканынстың аас-кежи деп санап тур бис.

Петр СУЛАБЕРИДЗЕ, ансамблдин директору, Аджар АССР-ниң культу-разынын алдарлыг амыл-данчызы.

Аджарияның уран чүлүгүн төлөөкчилери дүүн культу-разыны болгаш дыштанымчалыг Гастело аттыг паратын-ны Ногаан театрыга сөөлүгү концертин үндүргөн.

Көрүктөргөнү ансамблдин эң хоочун артистери, ол ан-самбляге 1922 чылдан бээр кийикп келген, Аджарияның аз-

дарлыг артизи Сергей Бегаловтун, 30 ажыг чыл ажылдаан Александр Шагалде болгаш өскөлдөрүн-даа талантынын ма-галан көргөн.

ЧУРУКТА: аджар улустун «Хорум» деп танымчыдан көр-гүзүг.

Сеткил ханышыкыны-биле

Акы-дуңма тыва улустун бисти үткүл-хүлээп алаанын-га өөрүп тур мен. Концертте-ришкес келген көрүктөргөнү акы сагымчы, найыралга шыкчы болгаш уран чүлүгө беким мергезилге кижилер болду. Ынды кижилерге ба-раалган, аян түдүп ырай бээр дег ала-кежик адыгит кижиле турбас.

Сиенада баштайгы үнүш-күндөн-не кижжи хей-агт ки-рип, улуз көдүрүшкүнүгү ажи-лине киритер. Грузин болгаш тыва улустар бирини беким културалыг, амы үдө соцаалыстыг утго-шынаралы, национал хейилер уран чү-лүгү улам сайырадып, турар-лар. Бистиң уран чүлүгүс-биле танымчалы найыралы-нысты быжылаар.

Бодунуң кады ырылар эжим Витольд Мартен-биле М. Чиринишвилиниң «Мээң кайыжык Төрөн чуртун» деп ырыны куусеткен саным-да ону ак-көк землериз Тыва-нык дээрже шаштыкыл үн-гөк дагыларын, шалкын сү-лүгө землеризне, чинир-көк шимделериниң тураскаалып ырылап турдум. Тываның бой-

дуу бистиң Грузияны сагым-ка кириер, а чоңу баа бис-тинде дег дүңдүлгөчөк, ажылыр улус-тур.

Лейла ВОРУЛАШВИЛИ, Аджар АССР-ниң алдарлыг артизи.

ЧАРЛАЛ РЕКЛАМА

ӨӨРӨНП КЕЛИНЕР!

Кызылдын № 35 профессионал-техниктиг училищени 1968—1969 өөредилге чылында дараазында мергезилдер айы-биле сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур:

1. Чазанчы-бызачылар — өөрөнүр хуузааы 2 чыл.	—	—
2. Слесарь-сантехник —	—	—
3. Шукатур-будучулар —	—	—
4. Шукатурлар —	—	1 чыл.
5. Плотники —	—	1 чыл.
6. Түдү машиналарын база механизириниң септөөриниң слесары —	—	2 чыл.
7. Электрослесарлар —	—	2 чыл.

Училищеге 15—17 жаштагы солдар, кыстарны хүлээп алыр. Дашчы болгаш шукатур мергезилдерге 7—8 класстар дооскан, оон аңгыларынга 8 класстан куду эвес билгилит кижилерни хүлээп алыр.

Өөрөнери-биле училищеге хүлээп алынган сургуулдар тус-кай мергезилди шигээдиң алышкан, училищеге нинти билгилит ортукм школалыг база доозарлар.

Сургуулдар өөрөнүп турган үзүндө хүнде-не үш катап халас чөмөнөр, оларны ажыкчы болгаш аяла келер хеп, обшески-ти-биле халдырар.

Бүдүрүлгө практикаын эрттирп турган үдө анаа ажыг төлөвириниң 33 хуузу төлөр. Училищеге өөрөнүп турган үзү нинти күш-ажыг стажында кийр саваттары. Өөрөдөлгөни дооскан соода оларны «Тыва тудуг» трестин организациаларыныче ажылдадып чорудар. Анык спецалике ажылдап баар организациалар шалыңгы шөлүзү өөредилге доостуру билек бээр. Ажыл төлөвирин училищеге чедип алган разрядында дүңдүр бээр.

Ажылда эгелээде баштайгы үш ай дүргүндө доозуктага ажыл нормалын 40 ху чыгандып бээр. Оон дараазында үш айын иштээде нормалы 20 ху чыгандып бээр.

Училищени тергип эки доосканынын мергезилин аялы-тыва РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТУЗ КАЗИР КИЛДИҢИ Ново-сибирскийниң Совет коопера-ти савыг институтунга ки-риерн күзүп, ортукм эртем-ниң тыва кижилерин бил-дирешкенин болгаш доку-менттерин дараазында фа-культеттерге кириери-биле хү-лээп ап турар.

САДЫҢНЫҢ ЭКОНОМИКА-ЗЫ. БУХГАЛТЕР УЧЕДУ НИИТИНИҢ ЧЕМЕНИЛ-ГЕЗИНИҢ ТЕХНОЛОГИЯЗЫ БОЛГАН ОРГАНИЗАЦИЯЗЫ (чүтүл очо).

АШ-ЧӨМ БАРААНЫҢ БОЛГАШ ОНУ ОРГАНИЗАС-ТААРЫ (товароведение)

Өөрөнериң хуузааы 4 чыл. (технология факультет-тиге 4 чыл 10 ай, бөт-өөр-дөлгөни салбырга 5 чыл. Билдирешкенин институт-туң ректорунуң адынга кайы факультетке өөрөнүп кү-зөпни айткышпаан бижир. Билдирешкениге дээш өөр-өлгө чөринге кириер сүм-өл турар характеристканы, ортукм эртемияны дугайын да документтин (бөд-бөд), ортукм тускай эртемияны дугайында дипломун демдек-тер салган ведомство-биле кат-тай, автобиографияны, күш-

биле билини бедитсия дээш тускай техникумдарга чорудар. № 35 училищеге өөредилге кабинеттери дилит белеткан. Тех-ника талазы-биле чогаалыга сундулут кижилер тускай бөл-гүмнөргө кирип болуп.

Сургуулдар постуг шалгы Култура бажынында болгаш спорттага эрттирелер. Култура бажынында бөт-тыгынтыр уран чүлүгү: ырны, нинти ырыны, улустун танымчалынын, үрер болгаш улустун хөгжүмүнү, шинин, баянынын бөлүмнөри ажылдап турар. Бөт-тыгыгыр уран чүлүгүн кижилер хойрааның болгаш республиканың районна-рын организациаларына концерт көргүзүп, тускай көрүл-дөргө кирип турарлар.

Спорт залында бокс, хүреш, волейбол, баскетбол, хаак сек-циялары, мотоциклистер, адыжылар, шыдыраачылар, чурук тырттырыкчаларын бөлүмнөри бар.

Училищеге киргенер өөредилге херекселерин: кыдырааш-тары, демир-үжүктөрүн, карандаштарын, готовалынын, шутууны, тускай болгаш нинти билги талазы-биле ноюнарны, спорт хемин алгаш келер.

Өөрөнериң күзөпнө директорун адынга бижээ бил-дирешкенинде дараазында документтерин кожар:

1. Школа доосканын дугайында херечилел (бодун).
2. Төрүтүгениниң дугайында херечилел азы паспорт.
3. Шериге келдирериниң шыкылгазы.
4. Кызылдын № 1 поликлинигадан эмиң шигилгалыгы.
5. ВЛКСМ райкомундагы шыкылга.
6. Школадагы характеристика.
7. Ала-незилди хүлээлге.
8. 3х4 чөмүлдүг 4 фото-чүрүк.

Билдирешкенин август 20-ге чедир хүлээп алыр. Сур-гуулдары август 15-тен 20-ге чедир хүлээп алыр.

Училищениң адреси: Кызыл. «Нефть базазы» деп автобус доктар чер, телефон — 21-09.

ДИРЕКЦИЯ.

ажыг дептеринде ушта би-жалдагы, 3х4 чөмүлдүг фото-чүрүк, № 286 хейилерин эмиң шыкылгалыгы кожар.

Дараазында эртемнөргө ки-риериниң экзаменнери дужаар: ТОВАРОВЕДЕНИЕ, ФАКУЛЬ-ТЕДИНГЕ — математикага (бижимез-биле), химияга (аас-биле), орус дылга бол-гаш литературага (өчөп-ни-не), географияга (аас-биле), ТЕХНОЛОГИЯ ФАКУЛЬ-ТЕДИНГЕ — физикага (аас-би-ле), математикага (бижимез-биле), химияга (аас-биле), орус дылга болгаш литерату-рага (бичимез-биле), ЭКОНО-МИКА ФАКУЛЬТЕДИНГЕ — математикага (бижимез-би-ле), орус дылга болгаш ли-тературага (бичимез-биле), гео-графияга (аас-биле), СССР тө-дүзүгө (аас-биле).

ТЫВА ШКОЛАДЫН ДОСНАННАР орус дыл болгаш литерату-рага азыжонго бижар.

КИРИРИНИҢ ЭКЗАМЕННЕ-РИ 1968 ЧЫЛДЫҢ ИЮЛЬ 11-ДЕ КЫЗЫЛДЫҢ БАШКЫ ИНСТИТУДУНГА ЭГЕЛЭЭР.

Билдирешкенин 1968 чылдын июль 10-га чедир Тыва рес-публикага азыжонго калр кил-дизге хүлээп ап турар. Адрес: г. Кызыл. Шеткинни-Кравченко, 38.

нарядларын бугулар болгаш үш барымдаалар бээр. Тускай мер-гезилге чок ажалчылар түдүгүн өөредилге комбинадынга өөр-өштө мергезилге чедип ап болур.

Бот ажалчыларны обшески-ти-биле хандырар. Ажылдарын күзөпнө Кызыл хоорайны Красномарьский кудумчуунда 76 бажыда калдар кылдынген. Ак-Довурак хоорайны «Тыва даг-дугу тудуг» эргелинне калдар кыл-дынген болгаш Хову-Аксы суурун «Тыва кобалы тудуг» эр-телеиниң калдар кылдынген келер.

АДМИНИСТРАЦИЯ

ЧУУНДУ ТӨГӨР ОҢГАРЛАРЫ БОЛГАШ БОКТУГ ОСКЕ-ДАА ЧЕРЛЕРНИ ЧОГУУР ОҢУНДЕ АШТААР

Бокта, өдөктө, хирде талда-ырлыг лызы-буру аарыт-кы-ның кижин тивиниң, кижин а-зымын, паратифтин, ол ыш-каш кыжаның болгаш өскө-дө аарытканың микрообары бар.

Хир довуракка сиңикешсе, кудумчулар болгаш хонбөк-терге сугалары хиреленер. До-вурак-биле хиреленген суг са-салы аарыгын үндүрүп болур.

Албаннар бажыларын шал-лазын хиреленер. Илжит-кыг хир чурттага бажы-кыг келгенде бажы иштиң кургакта ширинбеге ол хир до-вурак-биле кады аш-чөмгө, ак-савага чыгыштар база ки-жиниң дүмүкү үттерин, аасты дөмүчүштер кижиниң органи-зацин кирип болур. Ол шыкаш бичиги уруглар шала кырынга союп, үтөп чораш бөдүлүг асыктыг халдырып кирип болур.

Чурттага бажыларын чамы болгаш кудумчу аары-с-лыг болган тудум-да халдыр-лыг аарыгар эвээр болур.

Ары-шөөр болгаш корум-чү-рүм дээш демисекинер.

Ары-шөөр—кадым чоруктуг үндөмүн.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ

ИЮЛЬ 4-ТЕ

НАПЫРАЛ: «Андрей» 10, 11, 45. «Дага сөгиринип алышынын» 1, 30, 3, 15, 5, 6, 45, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Шиди республи-ка» 10, 12. «Онза бодал» 1, 50, 3, 45, 5, 40, 7, 35, 9, 30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Сонгада кыс» 4, 30, 6, 30, 9, 15 шактарда.

«КИНО»

Солун неделяда алды катап үнер

Редакцияның адрези:

Кызыл, Шеткинни—Кравченко кудумчуу, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63, редакторун оралатчыларыны 35-24, харымсал-гы секретарыны 23-35, партияны амырал кылдынгын 23-54, агитация болгаш пропаганда кылдынгын 37-13, көдө ажал-агыл кылды-нгын 21-47, үдүтүр кылдынгын 22-64 чыга, база совет тургузу кылдынгын 21-27 информация кылдынгын 20-60 бухгалтерияны 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбеге барыга 32-75 телефонго далаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлениниң чанында парлага эргелинин

типографияны (Кызыл, Шеткинни — Кравченко кудумчуу, 1).

ТС-00911.